

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Handbok om tillstånd till hantering av brandfarliga gaser och vätskor

MSB:s kontaktpersoner:

David Gårsjö, 010-240 52 74

Karin Kjellén, 010-240 52 65

Publikationsnummer MSB607 - Oktober 2013

ISBN 978-91-7383-382-0

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Brandfarliga varor	4
1.1.1 Brandfarliga gaser	4
1.1.2 Brandfarliga vätskor	4
1.1.3 Brandreaktiva varor	5
1.2 MSB:s föreskrifter	5
2. Tillståndsplikt	6
2.1.1 Vem ska ha tillståndet?	6
2.2 Undantagna mängder	7
2.2.1 Yrkesmässiga verksamheter	8
2.2.2 Publika verksamheter	8
2.2.3 Hantering utomhus	8
2.2.4 Hantering inomhus	9
2.2.5 Verksamheter på olika platser	9
2.3 Hantering som alltid är undantagen tillståndsplikt	9
2.3.1 Ammoniak och vissa gaser och vätskor	10
2.4 Tillstånd för vissa verksamheter	11
2.4.1 Byggarbetsplatser	11
2.4.2 Försvarsmakten m.fl.	11
3. Klassificering och märkning	12
3.1.1 Märkning brandfarliga gaser	13
3.1.2 Märkning brandfarliga vätskor	13
3.1.3 Märkning aerosoler	13
4. Tillståndprocessen	14
4.1.1 Tillstånd till hantering inom Försvarsmakten m.fl.	14
4.1.2 Tillsyn	14
4.2 Att söka tillstånd	14
4.2.1 Samråd	15
4.2.2 Tillståndets tidsbegränsning	15
4.2.3 Återkallande av tillstånd	15
4.3 Utredning om risker	15
4.4 Avsyrning	16
4.5 Förnyelse av tillstånd	17
4.6 Övergångsbestämmelser	17
Bilaga 1: LBE och FBE	19
Bilaga 2: Exempel på innehåll i ansökan om tillstånd för ny verksamhet	22
Bilaga 3: Exempel på innehåll i ansökan om förnyelse av tillstånd	23
Bilaga 4: Normer, anvisningar och handböcker	24
Bilaga 5: Gasflaskor m.m.	25

1. Inledning

Denna handbok talar om ifall en hantering av brandfarliga gaser eller vätskor behöver tillstånd eller inte. Observera att samma krav ställs på hanteringen oavsett om den är tillståndspliktig eller inte. Handboken ger också vägledning i hur man söker tillstånd och vilka handlingar som behöver bifogas en ansökan, samt vilka krav som gäller vid tillståndspliktig hantering. Utgångspunkt är lagstiftningen om brandfarliga och explosiva varor, särskilt Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter¹ om tillstånd till hantering av brandfarliga gaser och vätskor. Även aerosoler, dvs. sprejburkar, med brandfarligt innehåll omfattas.

Handboken omfattar enbart tillstånd för hantering av brandfarlig vara enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor (LBE). Observera att andra tillstånd, exempelvis enligt miljöbalken eller bygglov enligt plan- och bygglagen, kan behövas trots att undantag finns från tillstånd för hantering av brandfarlig vara enligt LBE.

1.1 Brandfarliga varor

Med brandfarliga varor avses brandfarliga gaser, brandfarliga vätskor och brandreaktiva varor. Handboken omfattar företrädesvis brandfarliga gaser och vätskor.

1.1.1 Brandfarliga gaser

Brandfarliga gaser är sådana gaser som kan antändas i luft vid en temperatur av 20 °C och atmosfärstryck². Exempel på brandfarliga gaser är gasol, metan (biogas, naturgas), vätgas, DME (dimetyleter), ammoniak och acetylen.

1.1.2 Brandfarliga vätskor

Brandfarliga vätskor är sådana vätskor som har en flampunkt³ som inte överstiger 100 °C². I tillståndskraven skiljer man på brandfarliga vätskor med flampunkt upp till 60 °C och vätskor med flampunkt mellan 60 °C och 100 °C.

För gasoljor, diesel och lätta eldningsoljor med flampunkt 55 °C eller högre gäller samma undantag från tillståndsplikt som för brandfarliga vätskor med flampunkt över 60 °C (se kapitel 2.2)⁴. Anledningen till detta är att de kan ha en flampunkt som varierar runt 60 °C.

¹ MSBFS 2013:3.

² Enligt MSB:s föreskrifter (MSBFS 2010:4) om vilka varor som ska anses utgöra brandfarliga eller explosiva varor. Alkoholdrycker enligt alkohollagen (1994:1738) räknas dock inte som brandfarliga vätskor annat än vid tillverkning.

³ Flampunkt är den lägsta temperatur vid atmosfärstryck (101,3 kPa) vid vilken ångorna från en brandfarlig vätska kan antändas.

⁴ Enligt 1 kap. 6 § MSBFS 2013:3.

1.1.3 Brandreaktiva varor

Till brandfarliga varor räknas förutom brandfarliga gaser och vätskor även brandreaktiva varor. Brandreaktiva varor är ämnen, blandningar och föremål som anges i särskilda föreskrifter som meddelats av MSB eller någon av dess föregångare⁵. Dessa är väteperoxid, organiska peroxider, ammoniumnitrat, lågnitrerad nitrocellulosa och brandfarlig biograffilm. Undantag från tillståndsplikt anges i respektive föreskrifter. Brandreaktiva varor kan ofta ingå i samma tillstånd som de brandfarliga gaserna och vätskorna. För ytterligare information om brandreaktiva varor se www.msb.se/sv/Forebyggande/Brandfarligt--explosivt/Brandreaktiva-varor/.

1.2 MSB:s föreskrifter

I detta kapitel redovisas MSB:s föreskrifter som gäller vid hantering av brandfarliga gaser och vätskor.

Brandfarliga gaser och vätskor:

- SÄIFS 1990:2 om hantering av brandfarliga gaser och vätskor i anslutning till vissa transportmedel
- SÄIFS 1996:2 om hantering av brandfarliga gaser och vätskor på försäljningsställen
- SRVFS 2004:7 om explosionsfarlig miljö vid hantering av brandfarliga gaser och vätskor

Brandfarliga gaser:

- SÄIFS 1998:5 om tankstationer för metangasdrivna fordon
- SÄIFS 1998:7 om brandfarlig gas i lös behållare
- SÄIFS 2000:4 om cisterner, gasklockor, bergrum och rörledningar för brandfarlig gas

Brandfarliga vätskor

- SÄIFS 2000:2 om hantering av brandfarliga vätskor
- MSBFS 2011:8 om cisterner och rörledningar för brandfarliga vätskor

⁵ Statens Räddningsverk (SRV) eller Sprängämnesinspektionen (SÄI).

2. Tillståndsplikt

Hantering av brandfarliga gaser och vätskor är tillståndspliktig enligt lag⁶. MSB:s föreskrifter⁷ om tillstånd till hantering av brandfarliga gaser och vätskor anger vilken hantering som undantas från tillståndsplikten. Dessa föreskrifter sammanfattas och förtydligas i detta kapitel.

Med hantering avses tillverkning, bearbetning, behandling, förpackning, förvaring, transport, användning, omhändertagande, återvinning, destruktion, saluförande, underhåll, överlåtelse och därmed jämförliga förfaranden. Man kan alltså utgå från att om man har med brandfarlig vara att göra så innebär det en hantering som kan vara tillståndspliktig.

Observera att samma krav ställs på hanteringen av brandfarliga gaser och vätskor oavsett om den är tillståndspliktig eller inte. Som exempel kan anges aktsamhetskravet (se Bilaga 1) och kraven i MSB:s föreskrifter om brandfarliga varor (se föregående sida).

2.1.1 Vem ska ha tillståndet?

Det är den som hanterar de brandfarliga varorna som ska ha tillstånd. För en verksamhet ska tillståndet omfatta hela verksamhetens hantering, den kan alltså inte delas upp på flera personer eller avdelningar.

Vidare är tillståndsplikten inte kopplad till ägande; det är inte självklart att den som äger en anläggning med hantering av brandfarliga varor ska vara den som har tillstånd för hanteringen. Det är inte ovanligt att ägaren överlåter hanteringen till någon annan, som då också ska ha tillståndet.

Det är den juridiska person som har den faktiska och juridiska kontrollen över verksamheten som ska ha tillståndet. Juridisk kontroll innebär att ha den rättsliga möjligheten att direkt bestämma över hanteringen. Om man via ett avtal avsäger sig denna kontroll kan man inte vara tillståndshavare. Däremot kan man få uppgifter utförda genom att köpa tjänster.

Faktisk kontroll kan innebära att:

- ha tillträde till hanteringsplatsens samtliga delar,
- ha rätt att stänga ner verksamheten om säkerheten inte är betryggande,
- ha kontroll över leveranser av brandfarliga varor,
- ha kontroll över underhåll och reparationsarbeten.

⁶ 16 § LBE.

⁷ MSBFS 2013:3.

2.2 Undantagna mängder

Detta kapitel redovisar vilka mängder man får hantera utan att behöva tillstånd⁸. Om mängden brandfarliga gaser respektive vätskor inte överstiger någon av volymgränserna i tabell 1 nedan behövs inget tillstånd för hanteringen. Om någon av mängderna överskrider är hanteringen däremot tillståndspliktig. Då ska även de mängder som inte överskrider tabellens gränser ingå i tillståndet. Hantering enligt kapitel 2.3 behöver dock inte vara med i tillståndet, oavsett mängd.

Volymerna i tabell 1 avser den största volym som hanteras vid något tillfälle⁹. För brandfarliga gaser innebär detta volymen hos behållare och rörledningar (se Bilaga 5 för exempel på volymer hos olika gasflaskor m.m.). För aerosoler (sprejburkar) avses den volym som är märkt på behållarna. För brandfarliga vätskor räknas den volym vätska som behållare, rörledningar och annan utrustning innehåller.

Hantering	Volym (liter)			
	Brandfarliga gaser	Extremt brandfarliga eller brandfarliga aerosoler	Brandfarliga vätskor med flampunkt högst 60 °C	Brandfarliga vätskor med flampunkt högre än 60 °C upp till och med 100 °C ¹⁾
Yrkesmässig ²⁾ publik verksamhet	Inomhus: 2 Utomhus ³⁾ : 60	100	100	10 000
Yrkesmässig icke publik verksamhet, inomhus	250	500	500	10 000
Yrkesmässig icke publik verksamhet, utomhus ⁴⁾	1 000	3 000	3 000	50 000
Icke yrkesmässig hantering ⁵⁾	Gasol: 60 Andra gaser: 10	100	100	10 000

1) Hit räknas även gasoljor, diesel och lätta eldningsoljor med flampunkt 55-60 °C.

2) Med yrkesmässig avses all hantering som inte är privat, t.ex. även föreningar och frivilligorganisationer.

3) Detta gäller under förutsättning att även förbrukningen sker utomhus.

4) Med utomhus avses även nedgrävda cisterner och rörledningar.

5) Detta omfattar endast privat hantering.

Tabell 1 Mängder som får hanteras utan tillstånd

Mängderna ska räknas var för sig, exempelvis får man i yrkesmässig icke publik verksamhet hantera följande mängder utan tillstånd:

- 1000 liter brandfarliga gaser utomhus,

⁸ Enligt 2 kap. 2-4 §§ MSBFS 2013:3.

⁹ Enligt 1 kap. 5 § MSBFS 2013:3.

- 500 liter extremt brandfarliga eller brandfarliga aerosoler inomhus, och
- 500 liter brandfarliga vätskor med flampunkt högst 60 °C inomhus.

2.2.1 Yrkesmässiga verksamheter

Med yrkesmässig verksamhet avses all hantering där det inte är fråga om någon form av privat hantering, dvs. även hantering inom t.ex. föreningar och frivilligorganisationer¹⁰.

2.2.2 Publika verksamheter

Publika verksamheter är verksamheter dit allmänheten har tillträde¹¹. Exempel på publika verksamheter är restauranger, skolor, teatrar, utställningar, försäljningsställen och vårdinrättningar samt allmänna sammankomster och offentliga tillställningar såsom festivaler, sportarrangemang och liknande. En reception på t.ex. en industri medför dock inte att verksamheten ska betraktas som publik verksamhet. Observera att en verksamhet är publik även om allmänheten måste betala för att få tillträde, eller om besökarna är särskilt inbjudna.

Yrkesmässigt i publik verksamhet får upp till 2 liter brandfarlig gas hanteras inomhus utan tillstånd. För att få hantera upp till 60 liter brandfarliga gaser utan tillstånd krävs att all hantering, både förvaring och förbrukning, sker utomhus (t.ex. gasolflaskor och gasolgrill). Om en verksamhet har en gasolspis inomhus betraktas verksamheten som inomhus enligt tabellen ovan, även om gasolflaskorna står utomhus.

2.2.3 Hantering utomhus

Cisterner och rörledningar i mark samt bergrum räknas som verksamhet utomhus.

Hantering i öppen byggnad får betraktas som verksamhet utomhus. Med öppen byggnad avses en byggnad vars öppningar medför att den kan likställas med utomhusförhållanden. En byggnad som har:

1. öppningar både nedtill vid mark och upptill vid tak,
2. öppningar vars totala area uttryckt i m² är minst hälften av byggnadens omkrets uttryckt i meter,
3. öppningar som är fördelade på väggarna, och
4. öppningar som dessutom finns vid högsta punkt vid hantering av gaser som är lättare än luft,

får betraktas som en öppen byggnad. Observera att samtliga fyra punkter behöver vara uppfyllda.

¹⁰ Regeringens proposition 1987/88:101, sid 32.

¹¹ Enligt 1 kap. 3 § MSBFS 2013:3.

2.2.4 Hantering inomhus

Utrymmen där man kan gå in räknas i de flesta fall som inomhus (såvida de inte utgör en öppen byggnad enligt ovan). Förvaring i ett skåp som står utomhus räknas alltså som utomhus, då man inte går in i skåpet. En container innebär däremot förvaring inomhus eftersom man kan gå in i den, såvida den inte enbart inrymmer en cistern.

2.2.5 Verksamheter på olika platser

Om man hanterar brandfarliga gaser eller vätskor i olika verksamheter på olika platser ska mängderna räknas var för sig för att avgöra om man behöver tillstånd eller inte¹². Man söker i så fall ett tillstånd för varje verksamhet. Detta gäller bara om hanteringen på de olika platserna är geografiskt åtskilda så att hanteringen på en plats helt saknar påverkan på hanteringen på annan plats. Tanken är att detta ska gälla för en verksamhetsutövare som hanterar brandfarliga varor på olika fastigheter på skilda platser inom samma kommun.

2.3 Hantering som alltid är undantagen tillståndsplikt

I detta kapitel redovisas sådan hantering som alltid är undantagen tillståndsplikt oavsett mängd¹³. Den behöver alltså inte vara med i tillståndet om det finns annan hantering som är tillståndspliktig.

- *Brandfarliga gaser och vätskor i fordons bränslesystem.*

Detta innebär att man inte behöver tillstånd för bränslet i fordonens tankar¹⁴.

- *Brandfarliga gaser och vätskor i behållare med en volym på högst 50 ml.*

Exempel på sådana behållare är tändare, spritpennor, nagellacksflaskor och mindre sprejburkar.

- *Brandfarliga vätskor med flampunkt högre än 60 °C som hanteras i lantbruksverksamhet.*

Med lantbruksverksamhet menas en aktiv verksamhet inom en fastighet som taxeras som lantbruksenhet. Det kan röra sig om en gård där den huvudsakliga verksamheten består av växtodling, boskapsskötsel eller skogsbruk. Till detta undantag räknas exempelvis lantbrukets hantering av diesel och eldningsolja i fasta eller flyttbara cisterner (så kallade gårdscisterner), IBC-behållare, dunkar eller flaskor.

¹² Enligt 1 kap. 4 § MSBFS 2013:3.

¹³ Enligt 2 kap. 1 § MSBFS 2013:3.

¹⁴ 2 § LBE undantar utformningen av fordonets bränslesystem, men inte hanteringen av själva bränslet. Bränslesystemet regleras av fordonslagen.

- *Brandfarliga gaser eller vätskor som används som köldmedium i ett eller flera sammankopplade enhetsaggregat, om köldmediets totala vikt är mindre än 30 kg.*

Ett köldmedium är en gas eller vätska som aktivt genom att komprimeras eller kondenseras avger värme på en plats, för att sedan expanderas eller förångas för att ta upp värme på en annan. Exempel på brandfarliga köldmedier är ammoniak, propan, butan och isobutan.

- *Brandfarliga vätskor som används som köldbärare i värmepumpanläggningar med kollektorer i berg, mark eller sjö, för en- eller tvåbostadshus.*

En köldbärare är en gas eller vätska som passivt avger värme på en plats, t.ex. till ett köldmedium, och tar upp värme på en annan, utan att aktivt komprimeras eller kondenseras. Undantaget omfattar bara de brandfarliga vätskor som finns i köldbärarsystemet. Övrig hantering, t.ex. reserv för påfyllning, ska räknas in i den sammanlagda mängden brandfarliga vätskor som hanteras i bostaden enligt Tabell 1 ovan. Exempel på brandfarliga köldbärare är vattenlösningar av etanol och isopropanol.

- *Brandfarlig gas i rörledningssystem med högst 4 bar övertryck för flera förbrukare efter sista ventil i utgående ledning från mät- och reglerstation, produktions- eller lagringsanläggning fram till och med förbrukningsenheten.*

Detta gäller rörledningssystem utgående från en mät- och reglerstation eller anläggning enligt ovan fram till och med lågan i flera förbrukningsenheter, t.ex. gasspisar, gaspannor eller andra gasapparater. Med flera förbrukare avses andra verksamheter anslutna till rörledningssystemet, dvs. andra juridiska personer. Undantaget omfattar både distributionssystemet och förbrukarens hantering av gasen.

2.3.1 Ammoniak och vissa gaser och vätskor

Hantering av nedanstående brandfarliga gaser och vätskor är undantagen från tillståndsplikt. Gemensamt för dessa är att de inte märks med "flamman" enligt CLP-förordningen (se kapitel 3). Om man är osäker på om en brandfarlig gas eller vätska omfattas av något av dessa undantag finns det inget hinder för att man söker tillstånd för dem, även om det egentligen inte behövs.

- *Gaser som klassificerats som Brandfarliga gaser kategori 2 enligt CLP-förordningens bilaga VI.*

Det är när detta skrivs endast ammoniak som klassificerats som kategori 2 enligt detta, och som alltså är undantagen tillståndsplikt.

- *Gaser som vid 20 °C och normaltrycket 101,3 kPa har ett brännbarhetsområde i luft men som inte är antändbara i en blandning med luft vid en koncentration av 13 volymprocent eller*

lägre och har ett brännbarhetsområde i luft som är mindre än 12 procentenheter.

Gaser som uppfyller dessa kriterier klassificeras också som kategori 2, och är undantagna tillståndsplikt. Det kan röra sig om vissa gasblandningar.

- *Brandfarliga vätskor med en flampunkt högre än 35 °C som har erhållit negativa resultat vid provningen för underhåll av förbränning L.2, del III, avsnitt 32 i femte omarbetade utgåvan av FN-rekommendationerna för transport av farligt gods, handbok för provning och kriterier, utgiven av Förenta Nationerna (ST/SG/AC.10/11/Rev.5).*

Exempel kan vara färger med högt vatteninnehåll och vissa vattenbaserade rengöringsmedel. Observera att de måste genomgått provningen enligt ovan för att undantas.

2.4 Tillstånd för vissa verksamheter

2.4.1 Byggarbetsplatser

Ett företag inom byggbranschen kan ha behov av att hantera brandfarliga varor på flera olika byggarbetsplatser. Företaget kan då behöva söka tillstånd för varje plats. Alternativt kan byggföretaget söka tillstånd att hantera en viss mängd brandfarliga varor på olika byggarbetsplatser inom en kommun. I ansökan redovisar då företaget de största mängder som hanteras på alla deras arbetsplatser, uppgift om föreståndare, vilka instruktioner som finns och vilka åtgärder som ska vidtas. I sådana fall kan det vara lämpligt att tillståndsmyndigheten villkorar i tillståndsbeslutet att varje byggarbetsplats ska avsynas innan någon hantering av brandfarliga varor påbörjas. Det blir då kommunens uppgift att följa upp detta så att varje ny byggarbetsplats verkligen avsynas innan hanteringen påbörjas.

När ett byggföretag tar in entreprenörer för att utföra arbeten på en byggarbetsplats kan byggföretagets tillstånd, under vissa förutsättningar, även omfatta entreprenörernas hantering av brandfarliga varor. Detta förutsätter att byggföretaget kan anses ha kontroll över hanteringen. Byggföretaget instruerar entreprenörerna och samordnar så att hanteringen av varorna uppfyller lagstiftningens krav.

2.4.2 Försvarsmakten m.fl.

Detsamma som ovan (2.4.1, andra stycket) gäller när Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Totalförsvarets forskningsinstitut och Fortifikationsverket tar in entreprenörer eller outsourcar uppgifter till civila aktörer. Så länge en verksamhetsutövare utövar kontroll över hanteringen enligt ovan behöver endast ett tillstånd utfärdas. I sådana fall är det MSB som prövar om tillstånd kan beviljas för hanteringen.

3. Klassificering och märkning

Förpackningar med brandfarliga gaser och vätskor är ofta märkta med någon av symbolerna nedan. Dessa kan vara till hjälp för att avgöra om en hantering av en brandfarlig vara behöver tillstånd eller inte. Det är dock inte enbart märkningen som avgör detta.

Fram till den 1 juni 2015 finns två olika system för klassificering och märkning: CLP-förordningen¹⁵ och KIFS 2005:7¹⁶. Från och med detta datum kommer CLP-förordningens märkning att gälla fullt ut. Detta innebär att en förpackning i nuläget kan vara märkt på två olika sätt.

Märkning enligt CLP-förordningen

Märkning enligt KIFS 2005:7 (gäller t.o.m. 1 juni 2015)

Figur 1

Tabell 2 anger vad en märkning på en förpackning ger för information om innehållet med avseende på brandfarlighet. Detta förklaras också närmare nedan. Observera att även annan märkning som inte har med brandfarlighet att göra kan finnas på förpackningen.

Märkning	Vätska	Gas	Aerosol
 (CLP)	Brandfarlig vätska med flampunkt upp till och med 60 °C	Brandfarlig gas	Brandfarlig eller extremt brandfarlig aerosol
 (KIFS 2005:7)	Brandfarlig vätska med flampunkt upp till och med 21 °C	Brandfarlig gas	Brandfarlig eller extremt brandfarlig aerosol
Brandfarligt (KIFS 2005:7)	Brandfarlig vätska med flampunkt mellan 21 °C och 55 °C	-	-

Tabell 2 Märkning av förpackningar med brandfarliga gaser och vätskor

¹⁵ Europaparlamentets och rådets förordning nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar.

¹⁶ Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2005:7) om klassificering och märkning av kemiska produkter.

3.1.1 Märkning brandfarliga gaser

Förpackningar med brandfarliga gaser är i de allra flesta fall märkta med någon av symbolerna ovan. Undantaget är ammoniak och vissa gasblandningar, som också är undantagna tillstånd (se kapitel 2.3.1). Dessa märks inte enligt CLP-förordningen, men kan vara märkta med farosymbolen enligt KIFS 2005:7.

3.1.2 Märkning brandfarliga vätskor

Förpackningar med brandfarliga vätskor med flampunkt högst 60 °C kan vara märkta med CLP-förordningens farosymbol, men farosymbolen enligt KIFS 2005:7 gäller endast brandfarliga vätskor med flampunkt under 21 °C. Brandfarliga vätskor med flampunkt lika med eller över 21 °C upp till och med 55 °C märks dock med varningstexten ”Brandfarligt” (R10) enligt KIFS 2005:7.

Även vätskor med högre flampunkt än ovan, upp till och med 100 °C, är brandfarliga vätskor, men saknar alltså märkning. Det betyder att det för många vätskor inte går att utläsa på förpackningen om de omfattas av lagstiftningen om brandfarliga och explosiva varor eller inte. Uppgift om flampunkten behöver då inhämtas på annat sätt. Om ett säkerhetsdatablad finns för produkten är flampunkten vanligtvis angiven i detta.

Behållare med gasoljor, diesel eller lätta eldningsoljor kan vara märkta med ”flamman” enligt CLP även om flampunkten är över 60 °C. Dessa produkter märks som UN 1202 enligt reglerna om transport av farligt gods¹⁷, vilket kan vara till nytta för att avgöra om man behöver tillstånd eller inte. I reglerna om tillstånd får dessa i stället räknas som brandfarliga vätskor med flampunkt högre än 60 °C, även om flampunkten är lägre (55-60 °C). Anledningen är att flampunkten kan variera mellan olika batcher, och att det därför kan vara svårt att ta reda på den exakta flampunkten.

3.1.3 Märkning aerosoler

Aerosoler (sprejburkar) som klassificerats som brandfarliga eller extremt brandfarliga märks med någon av symbolerna i figur 1 ovan¹⁸.

¹⁷ ADR-S (MSBFS 2012:6)

¹⁸ Enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2010:8) om aerosolbehållare.

4. Tillståndsprocessen

I tillståndsprocessen får tillståndsmyndigheten möjlighet att kontrollera att kraven i lagstiftningen är uppfyllda och därmed att skyddet mot brand och explosion är tillräckligt innan sökanden börjar bygga anläggningen. Vid förnyelse av tillstånd prövas om den verksamhet som bedrivs fortfarande är förenlig med gällande lagstiftning. Tillståndsmyndighet är den nämnd som kommunen har utsett för att meddela tillstånd till hantering av brandfarliga varor. I många kommuner söker man tillstånd hos räddningstjänsten.

Vid behov genomförs en avsyning som en del av tillståndsprocessen. Avsyningen är en kontroll som utförs av anläggningen efter färdigställandet, innan den brandfarliga varan börjar hanteras. Läs mer om avsyning i kapitel 4.4.

4.1.1 Tillstånd till hantering inom Försvarmakten m.fl.

För hantering av brandfarliga gaser och vätskor inom Försvarmakten, Försvarets materielverk, Totalförsvarets forskningsinstitut och Fortifikationsverket är MSB tillståndsmyndighet. Tillstånd behövs dock inte för hantering vid fältmässiga övningar.

Hantering av brandfarliga gaser och vätskor som utförs av en annan aktör åt Försvarmakten, Försvarets materielverk, Totalförsvarets forskningsinstitut eller Fortifikationsverket prövas liksom annan hantering av kommunens tillståndsmyndighet. Se även kapitel 2.4.2.

4.1.2 Tillsyn

Vid tillsyn kontrolleras att hanteringen kan ske på ett betryggande sätt enligt krav i gällande regler samt mot eventuella villkor i tillståndet. Observera att tillsyn kan ske i verksamheter som inte är tillståndspliktiga. Tillsynsmyndigheten har rätt att utföra tillsyn samt att kräva att brister i hanteringen av brandfarliga gaser och vätskor åtgärdas, oavsett om verksamheten är tillståndspliktig eller inte.

4.2 Att söka tillstånd

För att söka tillstånd skickar verksamhetsutövaren in en ansökan tillsammans med de handlingar som tillståndsmyndigheten behöver för att kunna bedöma om verksamheten har förutsättningar att kunna bedrivas enligt lagstiftningens krav. I Bilaga 2 anges sådana underlag som vanligen är nödvändiga. Ansökningsblankett finns ofta på kommunens hemsida.

Vid behov begär därefter tillståndsmyndigheten komplettering av ansökningshandlingarna.

När komplett underlag inkommit har tillståndsmyndigheten som längst tre månader på sig att meddela sitt beslut om verksamheten får tillstånd eller inte. Tillståndsmyndigheten ska också skicka ett mottagningsbevis till sökanden,

som talar om att en komplett ansökan har inkommit. Det går bra att sända mottagningsbeviset med e-post om den som ansökt om tillstånd medger detta.¹⁹

För en ny verksamhet finns inte alltid handlingar om drift och underhåll framtagna samt föreståndare utsedd vid ansökningstillfället. Tillståndsmyndigheten kan då ställa som villkor i tillståndet att den informationen redovisas innan driftsättning, dvs. innan den brandfarliga varan tas in i anläggningen och hanteringen påbörjas.

4.2.1 Samråd

När ansökan kommit in till tillståndsmyndigheten så bedömer myndigheten om det finns ett behov av samråd med andra myndigheter²⁰, exempelvis andra förvaltningar i kommunen, andra kommuner, länsstyrelsen eller MSB.

Om en ny verksamhet både behöver tillstånd enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor och bygglov enligt plan- och bygglagen, samt om ansvaret för dessa prövningar ligger på skilda nämnder inom kommunen så är det nödvändigt att dessa samråder under prövningsprocessen.

Samråd med länsstyrelsen eller MSB kan till exempel behövas vid prövning av verksamheter som samtidigt behöver tillstånd enligt miljöbalken respektive vid prövning av tekniskt komplicerade verksamheter. En ansökan för en anläggning som följer allmänna råd, standarder, normer, anvisningar eller handböcker (se bilaga 4) behöver vanligtvis inte remitteras till MSB.

4.2.2 Tillståndets tidsbegränsning

Tillståndet ska begränsas till viss tid²¹. Tillståndsmyndigheten avgör i varje enskilt ärende hur lång giltighetstiden ska vara. Det är vanligt att ett tillstånd tidsbegränsas till i storleksordningen 10 år. För tillfälliga verksamheter begränsas tillståndet lämpligen till den tid som verksamheten förväntas pågå.

4.2.3 Återkallande av tillstånd

Tillståndsmyndigheten ska återkalla ett tillstånd om ett krav i lag eller föreskrift, eller villkor i tillståndet inte följs, eller om det är av väsentlig betydelse med hänsyn till skyddet mot brand eller explosion²².

4.3 Utredning om risker

För att kunna vidta de åtgärder och försiktighetsmått som krävs behöver den som bedriver tillståndspliktig verksamhet känna till de risker som hanteringen av de brandfarliga varorna i den egna verksamheten innebär.

I LBE ställs kravet på att det ska finnas en utredning om riskerna med hanteringen²³. Syftet med utredningen är att bedöma riskerna för brand och

¹⁹ 17 § förordningen (2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor (FBE).

²⁰ 14 § FBE.

²¹ 19 § LBE.

²² 20 § LBE.

²³ 7 § LBE.

explosion inom verksamheten. Den ska också ligga till grund för förebyggande åtgärder.

Utredningens omfattning ska vara anpassad efter verksamhetens komplexitet, typ av hantering och de brandfarliga varornas egenskaper. Med tanke på att hantering av brandfarliga varor kan ske på många olika sätt så kan utredningen vara alltifrån enkel till betydligt mer omfattande.

För att få en överblick över den totala hanteringen av brandfarliga varor i tillståndspliktig verksamhet så ska all hantering av brandfarliga varor bedömas i verksamhetens utredning om risker.

Skyldigheten att bedöma riskerna för olyckor och skador är oberoende av om det finns allmänna råd, standarder, normer eller anvisningar som hanteringen utformas efter. Men genom att hänvisa till och tillämpa sådana kan utredningens genomförande och omfattning ofta förenklas. Någon form av utredning om risker ska dock alltid göras, t.ex. genom ett intygande om att man avser följa en viss anvisning, och vilka delar av verksamheten som den omfattar. Exempel på anvisningar och normer finns i bilaga 4.

I de flesta fall behöver utredningen om risker dokumenteras. Omfattningen av dokumentationen beror på hanteringen. För t.ex. en restaurang kan utredningen vara relativt enkel utan att någon utredning om risker behöver dokumenteras, medan en industri som hanterar stora mängder brandfarliga varor kan behöva ta fram en omfattande utredning om riskerna.

I de fall utredningen sammanställs av extern part är det viktigt att verksamhetsutövaren är involverad i utredningsprocessen så att nödvändig kännedom om hanteringen uppmärksammas och bedöms.

Kravet om utredning om risker ska inte förväxlas med kraven om bedömningar av explosiv atmosfär och antändning av explosiv atmosfär enligt SRVFS 2004:7²⁴. Dessa gäller oavsett tillståndsplikt.

4.4 Avsyrning

Med avsyrning avses en kontroll som tillståndsmyndigheten genomför innan hanteringen påbörjas, dvs. innan den brandfarliga varan tas in i anläggningen. Syftet med avsyrningen är att kontrollera att utförandet av anordningar m.m. stämmer överens med ansökningshandlingarna, villkor i tillståndet samt dokument som inte kunnat presenteras i ansökningshandlingarna. Tillståndsmyndigheten avgör i det enskilda fallet om avsyrning behövs eller inte, och skriver då ett villkor i tillståndet om att avsyrning krävs och att hanteringen inte får påbörjas förrän tillståndsmyndigheten beslutat om detta efter avsyrningen.²⁵

²⁴ 4-5 §§ Räddningsverkets föreskrifter (SRVFS 2004:7) om explosionsfarlig miljö vid hantering av brandfarliga gaser och vätskor.

²⁵ 16 § FBE.

Att en verksamhet är ny kan ofta motivera avsyning. Andra motiv kan vara att verksamheten är teknisk komplicerad, att hanteringen behöver samordnas med andra verksamheter eller att det är en publik verksamhet.

Vid förnyelse av tillstånd har hanteringen i de flesta fall pågått under lång tid. Avsyning bör då i första hand övervägas om större ändringar gjorts i verksamheten eller om omfattande villkor tillkommit i tillståndet.

4.5 Förnyelse av tillstånd

Ett nytt tillstånd ska sökas i god tid innan tiden för det gällande tillståndet går ut eller om verksamheten ska förändras. Det senare gäller om mängderna brandfarliga vara planeras öka eller omfattande förändringar i övrigt planeras. Vid ägarbyte ska tillstånd sökas inom tre månader efter ägarbytet. Föreståndare måste dock vara utsedd innan dess.

Vid prövning av en ansökan om förnyelse av tillstånd prövas inte bara själva hanteringen. Även formaliafrågor kontrolleras, t.ex. att tillståndet är i rätt verksamhetsutövarers namn, vilket kan vara särskilt viktigt att kontrollera om verksamheten har överlåtits eller bytt firmanamn. I bilaga 3 anges sådana underlag som vanligen är nödvändiga för prövningen.

Vid förnyelse av tillstånd bör det uppmärksammas att MSBFS 2013:3 numera undantar viss hantering från tillståndsplikt, som var tillståndspliktig enligt äldre föreskrifter. Exempel på sådan hantering är diesel och eldningsolja som hanteras i lantbruksverksamhet.

Ett huvudsyfte med prövningen av förnyelse av tillstånd är att anpassa hanteringen till de ändringar av regler som kan ha skett sedan föregående beslut, exempelvis till följd av teknisk utveckling eller av samhällsutvecklingen.

Många verksamheter har etablerats med stöd av äldre regler och bedrivits utan anmärkning under en lång tid. En total anpassning till de regler som gäller vid tidpunkten för prövning av nytt tillstånd kan i vissa fall medföra krav på ombyggnad. Tillståndsmyndigheten bedömer då om kostnaderna är förenliga med nyttan.

4.6 Övergångsbestämmelser

I MSBFS 2013:3 finns övergångsbestämmelser för sådana verksamheter som undantagits tillstånd enligt tidigare regler²⁶. Ansökan om tillstånd för dessa verksamheter ska skickas in senast 1 oktober 2014. Detta gäller endast verksamheter som påbörjats före den 1 oktober 2013. Nedan redovisas exempel på sådana verksamheter.

- Ny definition av publika verksamheter innebär att fler verksamheter, t.ex. vissa butiker, behöver söka tillstånd om de överskrider tillståndgränserna.

²⁶ Enligt Sprängämnesinspektionens föreskrifter (SÄIFS 1995:3) om tillstånd till brandfarliga gaser och vätskor, som upphävdes den 1 oktober 2013.

- Hantering under begränsad tid omfattas av tillståndsplikt om de överskrider tillståndsgrensarna. Enligt de äldre föreskrifterna kunde dessa verksamheter anmäla hanteringen till räddningstjänsten i stället för att söka tillstånd. Exempel på sådana verksamheter är byggarbetsplatser, reparationsarbeten och tillfälliga publika verksamheter. Observera att sådana verksamheter som påbörjas efter 1 oktober 2013 måste söka tillstånd om de ska hantera mer än tillståndspliktig mängd.
- Verksamheter där brandfarlig gas bildas som biprodukt, används i den egna verksamheten och har ett övertryck av högst 1 bar blir tillståndspliktiga. Dessa verksamheter, i huvudsak kommunala reningsverk och deponier, undantogs tidigare från tillståndsplikt.
- I MSBFS 2013:3 har nya gränser tillkommit för aerosoler. Hantering av enbart aerosoler var helt undantagen tillstånd enligt de äldre föreskrifterna. För dessa gäller alltså tillståndsgrensarna i stället.
- Särskilda undantag fanns tidigare för förvaring av brandfarliga vätskor i mark. Sådan förvaring ska nu betraktas som hantering utomhus. Det är endast i undantagsfall som detta har betydelse i praktiken.

Om man har tillstånd som meddelats enligt de tidigare gällande föreskrifterna (SÄIFS 1995:3) ska detta tillstånd gälla tillståndstiden ut. Förändringar i hanteringen behöver dock bara redovisas för tillståndsmyndigheten om den är tillståndspliktig enligt de nu gällande föreskrifterna (MSBFS 2013:3).

Bilaga 1: LBE och FBE

I denna bilaga redovisas valda delar ur lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor (LBE) och förordningen (2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor (FBE). Text från LBE och FBE är kursiverad, övrig text är kommentarer. För att förbättra läsbarheten har krav som uteslutande berör explosiva varor tagits bort ur lagtexterna i denna bilaga.

Lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor:

1 § Denna lag gäller hantering, överföring och import av brandfarliga och explosiva varor samt sådana förberedande åtgärder som behövs med hänsyn till brand- och explosionsrisken samt konsekvenserna av en brand eller en explosion.

Lagens syfte är att hindra, förebygga och begränsa olyckor och skador på liv, hälsa, miljö eller egendom som kan uppkomma genom brand eller explosion orsakad av brandfarliga eller explosiva varor. Lagen ska även förebygga obehörigt förfarande med varorna.

Aktsamhetskrav

6 § Den som hanterar brandfarliga varor ska vidta de åtgärder och de försiktighetsmått som behövs för att hindra, förebygga och begränsa olyckor och skador på liv, hälsa, miljö eller egendom som kan uppkomma genom brand eller explosion orsakad av varorna samt för att förebygga obehörigt förfarande med varorna.

Utredningskrav

7 § Den som bedriver tillståndspliktig verksamhet enligt denna lag ska se till att det finns tillfredsställande utredning om riskerna för olyckor och skador på liv, hälsa, miljö eller egendom som kan uppkomma genom brand eller explosion orsakad av brandfarliga varor samt om konsekvenserna av sådana händelser.

Mer information om utredningskravet finns i kapitel 4.3.

Kompetenskrav

8 § Den som bedriver tillståndspliktig verksamhet enligt denna lag ska ha den kompetens eller tillgång till den kompetens som behövs med hänsyn till verksamhetens omfattning och varornas egenskaper.

Kompetenskravet innebär att man ska ha tillräcklig kunskap om kraven i lagstiftningen, de brandfarliga varornas egenskaper och de risker hanteringen av dem kan ge upphov till. Man behöver även känna till de konsekvenser en brand eller explosion förorsakad av hanteringen av de brandfarliga varorna kan leda till. Kravet innebär inte att detaljkunskaper måste finnas hos en enskild person eller ens inom företaget, men den övergripande kunskapsnivån måste vara anpassad till verksamhetens art.

Föreståndarkrav

9 § Den som bedriver tillståndspliktig verksamhet enligt denna lag ska utse en eller flera föreståndare för verksamheten.

En föreståndare har till uppgift att verka för att verksamheten bedrivs enligt de aktsamhetskrav och med iakttagande av de övriga skyldigheter som följer av lagen eller föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen. En tillståndshavare ska se till att en föreståndare ges de befogenheter och möjligheter i övrigt som behövs för att han eller hon ska kunna fullgöra sina uppgifter.

Föreståndare i tillståndspliktig verksamhet med brandfarliga varor ska anmälas till tillsynsmyndigheten.

Mer information om föreståndare finns i MSB:s publikation Brandfarliga varor – Föreståndare som finns på www.msb.se.

Tillstånd

16 § Den som yrkesmässigt eller i större mängd hanterar brandfarliga varor ska ha tillstånd till det.

19 § Tillståndsmyndigheten ska pröva om den som söker tillstånd har förutsättningar för att hantera brandfarliga varor i enlighet med lagen och de föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen.

Tillståndet ska begränsas till viss tid och innehålla de villkor som behövs för att hanteringen ska ske i enlighet med 1 § andra stycket.

Om det finns särskilda skäl med hänsyn till brand- eller explosionsrisken samt konsekvenserna av en brand eller en explosion, får tillståndsmyndigheten besluta om nya eller ändrade villkor för tillståndet.

20 § Ett tillstånd ska återkallas, om

- 1. en bestämmelse i lagen, en föreskrift som meddelats i anslutning till lagen eller ett villkor som uppställts med stöd av 19 § i något väsentligt avseende inte följs, eller*
- 2. det i annat fall är av väsentlig betydelse med hänsyn till brand- eller explosionsrisken samt konsekvenserna av en brand eller en explosion.*

Förordningen (2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor:

14 § Innan Myndigheten för samhällsskydd och beredskap eller en kommun meddelar ett tillstånd till hantering av brandfarliga eller explosiva varor ska de, om inte omständigheterna i ärendet gör det onödigt, samråda med varandra och med de andra kommunala eller statliga myndigheter som berörs av ärendet.

16 § När ett tillstånd meddelas får tillståndsmyndigheten besluta att hanteringen inte får påbörjas innan de anordningar och anläggningar som ska användas för hanteringen har avsynats.

17 § I ett ärende om tillstånd ska beslut meddelas av tillståndsmyndigheten inom tre månader efter det att en fullständig ansökan kom in till myndigheten. Om det är nödvändigt på grund av utredningen av ärendet, får handläggningstiden vid högst ett tillfälle förlängas med högst tre månader. Sökanden ska informeras om skälen för att handläggningstiden förlängs innan den ursprungliga tidsfristen har gått ut.

I 8 § lagen (2009:1079) om tjänster på den inre marknaden finns bestämmelser om att ett mottagningsbevis ska skickas till sökande när en fullständig ansökan har kommit in och om innehållet i ett sådant bevis.

Ett beslut att förlänga handläggningstiden får inte överklagas.

Bilaga 2: Exempel på innehåll i ansökan om tillstånd för ny verksamhet

- Ansökan med **underskrift** av firmatecknare eller därav bemyndigad person hos det företag som avser driva verksamheten.
- **Karta** (situationsplan) som visar anläggningsområdet, t.ex. hur byggnader, cisterner, ledningsdragning, interna körvägar och parkeringsplatser avses förläggas i förhållande till omgivande bebyggelse, närbelägna industrier, vägar etc. Det är viktigt att avstånd kan utläsas av kartan, exempelvis utifrån skalangivelse. Vid behov används topografisk karta. Även redovisning av dagvattenavlopp kan vara nödvändigt, särskilt vid hantering av brandfarliga vätskor.
- **Ritningar** över byggnader där brandfarliga varor ska hanteras. För varje byggnad behöver följande framgå
 - dess yttre utformning (fasadritning),
 - dess funktion och rummens funktioner,
 - uppgifter om utrymningsvägar, brandcellsindelning och brandteknisk klass, samt
 - ventilationens utformning, till- och frånluftdonens placering, och vid behov luftomsättning och tryckförhållanden.
- **Process- eller verksamhetsbeskrivning** av den planerade verksamheten.
- Sammanställning av de brandfarliga **varornas namn, flampunkt** (för brandfarliga vätskor) **och mängd**. För rörledningar är det vanligtvis tillräckligt att redovisa ledningsdragning utan att ange rörledningarnas volym.
- **Utredning om risker** (se kapitel 4.3).
- **Klassningsplan med tillhörande dokumentation** enligt SRVFS 2004:7 om explosionsfarlig miljö vid hantering av brandfarliga gaser och vätskor. Detta kan ofta redovisas efter att tillstånd beviljats, men bör skickas in i god tid innan hanteringen påbörjas.
- Sammanställda **drift- och underhållsinstruktioner**. Detta kan redovisas vid senare tillfälle, t.ex. vid avsyning, dock innan hanteringen påbörjas. Om instruktionerna är mycket omfattande kan det vara lämpligt att redovisa dessa på plats.
- Uppgifter om **föreståndare** som visar kontaktuppgifter och förordnande från tillståndshavaren. Detta kan redovisas vid senare tillfälle, t.ex. vid avsyning, dock innan hanteringen påbörjas.

Bilaga 3: Exempel på innehåll i ansökan om förnyelse av tillstånd

- **Underskrift** av firmatecknare hos det företag som bedriver verksamheten.
- **Bebyggelse** som har tillkommit i verksamhetens omgivning.
- **Förändringar** av byggnader eller anläggningar sedan det förra beslutet.
- De **mängder brandfarliga varor** som i fortsättningen avses hanteras.
- **Utredning om risker** (se kapitel 4.3), uppdaterad efter ändringar i verksamheten.
- Senast upprättade **klassningsplan med tillhörande dokumentation** enligt SRVFS 2004:7 om explosionsfarlig miljö vid hantering av brandfarliga gaser och vätskor.
- **Drift- och underhållsinstruktioner**, uppdaterade efter ändringar i verksamheten. Om instruktionerna är mycket omfattande kan det vara lämpligt att redovisa dessa på plats.
- **Föreståndare** för hanteringen.
- För att underlätta handläggningen av ansökan kan en **kopia av det gamla tillståndet** bifogas.

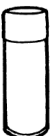

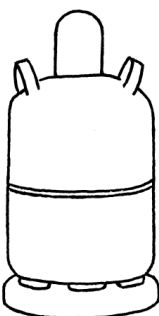
Bilaga 4: Normer, anvisningar och handböcker

Exempel på normer, anvisningar och handböcker som man kan hänvisa till i en ansökan om tillstånd till hantering av brandfarliga gaser och vätskor:

- Energigas Sveriges Anvisningar för flytande naturgas (LNGA)
- Energigas Sveriges Anvisningar för tankstationer (TSA)
- Energigas Sveriges Energigasnormer (EGN)
- Swedish Standards Institute's (SIS) Anvisningar för naturgassystem (NGSA)
- Energigas Sveriges Anvisningar för biogasanläggningar (BGA)
- Energigas Sveriges Anvisningar för flaskgasol (FGA)
- Räddningsverkets handbok Hantering av brandfarliga gaser och vätskor på bensinstationer

Bilaga 5: Gasflaskor m.m.

Tabellen nedan visar exempel på lösa behållare med brandfarlig gas, samt behållarnas ungefärliga volymer.

	Modell	Benämning	Volym (ca)
	-	Tändare	20 ml
	-	Aerosolbehållare, påfyllning för tändare	0,3 liter
	-	Engångsbehållare	<1 liter
	2000	Campingflaska	0,8 liter
	2012	Campingflaska	4,8 liter
	P6	Gasolflaska för gasolgrill, husvagn, husbil m.m.	14 liter
	P11 H11 PA11	Gasolflaska för gasolgrill, husvagn, husbil m.m.	26 liter

